

JAROSLAV LOPOUR / 29. 9. 2016

Pancho se žení – pozadí vzniku filmu

Parodie na brakovou dobrodružnou rodokapsovou literaturu *Pancho se žení* režisérské dvojice Rudolfa Hrušínského a Františka Salzera se stala posledním protektorátním „výtvoem“, který si svoji premiéru odbyl až po osvobození 27. září 1946. Ačkoli se jednalo po umělecké stránce o velmi problematický film, jenž původně na plátna našich kin ani neměl přijít, udržel se v pražských premiérových kinech Hvězda, Praha a Svoboda celých devět týdnů.

V první polovině roku 1944 se herci Rudolfu Hrušínskému (tehdy ještě psán s přídomkem mladší) podařilo přemluvit producenta Miloše Havla, aby mu jako nejmladšímu českému filmovému režiséru svěřil realizaci filmu *Jarní píseň*, který měl původně režírovat dokumentarista Jiří Lehovec. Ač film u kritiky propadl, ještě týž rok se Hrušínský pustil do svého druhého filmu. Napsal námět *Pedro se žení*, parodii na kovbojskou a dobrodružnou literaturu.^[1] Námět byl v červnu 1944 dán na posudek Františku Götzovi, Karlu Horkému, Karlu Smržovi a Miroslavu Ruttemu. Ti námět označili za situační grotesku s dobrými nápady, ale zatím na celovečerní film dějově chudý. Hrušínský v červenci a v srpnu vypracoval scénář, který byl v průběhu září zaregistrován u Českomoravského filmového ústředí, jež zastřešovalo filmový obor.

V polovině září též proběhl první rozhovor Miloše Havla, režisérů Františka Salzera a Rudolfa Hrušínského, dramaturga Jiřího Hrbase a vedoucího výroby Oldřicha Papeže o scénáři, ve kterém se ještě nacházela vadná místa. Přítomní se o čtyři dny později sešli na Barrandově při druhé poradě, na které byly projednány všechny nedostatky scénáře i herecké obsazení. O stejných problémech tvůrci debatovali na třetí schůzi v kanceláři Lucernafilmu o další dva dny nato. Do němčiny přeložený scénář byl v říjnu zaslán cenzurním orgánům.

Ještě během října Dramaturgický sbor při Českomoravském filmovém ústředí scénář hodnotil jako „podklad živé a vtipné situační komedie groteskního podbarvení, jež by v dobrém hereckém podání a vynalézavé režii mohla znamenat žádoucí zpestření českého filmového repertoáru, a doporučuje jeho realizaci.“^[2] Havlova filmová výrobní společnost Lucernafilm uvedla, že „hlavním účelem tohoto filmu – satiry na [...] dobrodružné četby z divokého západu – je pobavit obecnost. Splňujeme tím všeobecné přání, aby byly natáčeny veselé filmy.“^[3]

Již 12. září 1944 dostala společnost povolení k výrobě. První stavěcí den připadl na 29. září, první natáčecí den poté proběhl 6. října. Celé práce pokračovaly od 29. září do 26. listopadu na Barrandově v hale III a od 9. října do 4. prosince v radlických halách I a II po právě skončeném natáčení *Roziny sebrance*. O tom, že v ateliérech vznikly netypické dekorace jihoamerických reálií ve španělském slohu, se zájmem informoval také tehdejší filmový tisk. Spolu s Rudolfem Hrušínským, který zároveň vytvořil titulní roli Pancha, film spolurežíroval divadelní režisér František Salzer.

V příběhu snímku se často používají kolty, Lucernafilm zažádal v říjnu úřad pražského policejního prezidenta o povolení použít mimo jiné deset bubínkových revolverů a pět set slepých patron. Za dva dny byla žádost kladně vyřízena. Revolvery, originální, poplašné i neschopné střelby dodaly firmy Jaroslav Vyskočil a Otakar Vaněček. Výrobce filmu si zapůjčil koňská sedla a zakoupil dvě originální australská sedla kovaná stříbrem. Všechny kostýmy byly vypůjčeny z divadla. Mezi ateliérovými pracemi stihl štáb natočit na přelomu listopadu a prosince během dvou dní exteriérové záběry u Hlubočep u Prahy. Začátkem prosince bylo celé natáčení skončeno.

Rozpočet snímku *Pedro se žení* byl vyčíslen na téměř 5 160 000 korun. Tehdejší Úsporná komise rozpočet přezkoumala a náklad uznala za přiměřený. Do května 1945 byl ovšem tento rozpočet překročen a definitivní náklady dosáhly částky více jak 6 100 000 korun. Stejně jako u filmu *Rozina sebranec* měl být i snímek *Pedro se žení* dokončen 15. ledna 1945. Již v listopadu bylo jasné, že termín k dokončení je příliš krátký. Ovšem firma chtěla film co nejdříve dokončit (proto byla např. vypuštěna scéna s přepadením dostavníku). Vedoucí výroby Jaroslav Niklas nesouhlasil, aby film stříhal začínající střihač Jiří Sobotka spolu se začínajícím režisérem. Oldřich Papež doporučoval, aby film stříhal Jan Kohout za Sobotkovy asistence. Miloš Havel nakonec rozhodl, že Sobotka má film sestříhat sám. Po průtazích samotné natáčení v ateliérech

skončilo 20. listopadu 1944, bourání staveb probíhalo až do 4. prosince.

Termíny synchronu a postsynchronu kvůli zaneprázdněnosti ateliérů nebyly ani po skončení natáčení stanoveny. Na rozhraní listopadu a prosince 1944 produkce potřebovala dva slunné dny pro natočení exteriérů, které se nemohly kvůli technickým důvodům realizovat v ateliérech. Tyto scény byly hotové, a celé natáčení tak dokončené 5. prosince. Dva dny později byl u snímku proveden hrubý sestřih, který byl za dalších pět dnů předveden Miloši Havlovi. Někteří majitelé biografů odmítli film přijmout, dokud ho neuvidí. Kvůli nedostatku střížen mohl Hrušínský uskutečnit čistý stříh až během ledna 1945. V též měsíc bylo též rozhodnuto vydat film do distribuce místo na jaře až na podzim, protože exteriérové scény bylo potřeba doplnit a rozvést. Jejich natočení se předpokládalo právě na jaře. Hrušínský chtěl ještě natočit další opravy filmu v hostivařských ateliérech od 10. do 12. března. Ač se štáb snažil všechny práce co nejvíce urychlit, do května již natáčení v ateliérech ani exteriérech neproběhlo. Pro synchronizaci vyhradila barrandovská společnost Pragfilm termín 16. a 17. dubna 1945. Tím práce na filmu prozatím skončily.

Během léta 1945 byl tento téměř hotový snímek *Pedro se žení*, v dubnu 1945 přejmenovaný na *Pancho se žení*, poválečnou Uměleckou radou zamítnut. Hlavní vadou filmu byl samotný námět a žánr. V říjnu byly negativy filmu dohledávány na Barrandově. Sbor zplnomocněnců Československé filmové společnosti v prosinci revidoval rozhodnutí Umělecké rady a zamítnutý titul se opět dostal na program dne. Zplnomocněncům měl být s natočenými scénami z dalšího nedokončeného filmu *Jenom krok* předveden 28. listopadu. V prosinci 1945 zplnomocněnec Karel Dvořák navrhol, „aby se zužitkoval film ‚Pančo [sic!] se žení‘ pro groteskní veselohru.“^[4]

Ještě v lednu 1945 Jan Wenig čtenářům oznámil, že tento film asi dokončen nebude a že byl po právu zamítnut. V únoru 1946 však *Věstník Československého filmu* informoval, že film *Pancho se žení* byl dokončen na jaře 1945, je v sestřihu (takto byl až do června 1946) a bude uveden. V březnu o jeho dokončení ve výrobní skupině Karla Feixe informoval i obrázkový časopis *Kino*. Za důvody, proč se Státní filmová dramaturgie při Ministerstvu informací a státní výroba rozhodly *Panča* nakonec dokončit a uvést, zřejmě stojí fakt, že v těsně poválečném období byla nejen nouze o filmy, ale hlavně o veseloherní žánr. Nemalou roli pravděpodobně hrála okolnost, že zatímco dokončení ostatních za protektorátu roztočených filmů si vyžádalo několik

více než milionových částek, poválečné dopracování filmu *Pancho se žení* nakonec stálo pouhých necelých 500 000 korun.

Při porovnání s původním válečným scénářem je jasné, že kromě závěrečné scény se na filmu po okupaci téměř nic nezměnilo. Zřejmě byly upraveny již zmíněné exteriéry, doladěn střih a míchačky. Na pozadí úvodních titulků byl vepsán letopočet 1944, aby divákům bylo jasné, že se jedná o film z protektorátu. K cenzuře byl dán 20. září 1946 a ještě týž den Cenzurní sbor při Ministerstvu informací film povolil jako mládeži přístupný. Jen zástupce Ministerstva zahraničních věcí jej odmítl – „Trapná zábava na účet španělsky mluvícího lidu.“^[5] Zmíněná premiéra z 27. září 1946 se odehrála v pražském kině Hvězda. Film běžel pouze v tuzemských kinech do prosince 1950 a během 9 315 představení se naň podívaly 2 163 944 diváků.^[6]

Tato parodie se na stránkách tisku dočkala naprostého obratu v přijetí. Snímek, ač natáčen na podzim 1944, byl uveden až na podzim 1946 jako poslední ze všech rozpracovaných protektorátních projektů. Závěrečné měsíce protektorátu se o tomto filmu psalo, že „překvapí filmové obecnost svým nevšedním námětem,“ mající „vtipný veseloherní děj, který má předpoklady k úplnému upoutání diváků.“^[7] Lucernafilm mimo jiné přišel „s naprosto originálním druhem svého nového filmu, [...] s plnou mírou zdravého dnešního humoru. [...] Slouží [...] za podklad roztomilé filmové humoresky, nezatížené žádnou problematikou.“^[8] Prakticky až do května 1945 byl divák informován, že snímek bude brzy uveden do kin.

Po téměř ročním „mlčení“ si tentýž divák mohl přechyst, že *Pancho se žení* „asi už dokončen nebude,“ protože, „když se rozhodovalo, které rozpracované filmy budou dokončeny v produkci státního filmu, byl tento námět, zdá se, že celkem po právu zamítnut.“^[9] O dva měsíce později „bylo nakonec přece jen rozhodnuto, že bude puštěn na plátna našich kin. [...] Parodie Divokého Západu, ačli se ovšem parodií ukáže.“^[10] Po zhlédnutí díla byla kritika naprosto nemilosrdná:

„Film hovořící řečí [...] z roku 1944. [...] I sešla se okolo Barrandova rada moudrých mladíků a rozhodla se natočit film, který by byl [...] ostrou a vtipnou satirou na tento [...] ‚literární‘ kýč. [...] R[udolf] Hrušínský ml. má na svědomí již jedno ztroskotané filmové ‚dílo‘, *Jarní píseň*. *Pancho se žení* je druhé. Nechceme být [...] nemilosrdní k tomuto protektorátnímu výplodu, ani k režisérovi, který tak úpěnlivě prosí o milost

podtrháváním data vzniku filmu [...]. [...] S ním nesou vinu i jeho spolupracovníci. Chceme [...] citovat výňatek z kritiky [...]: ‚Kyneme–li vesele při odchodu z kina tomuto filmu, tedy ne proto, že nás nějak rozesmál a pobavil, nýbrž proto, že zároveň s pokynutím Panchovi kyneme na neshledanou obdobi, jež vývoj po zásluze pohřbil.‘ [...] A jistě vyslovuji i upřímné mínění tvůrců filmu *Pancho se žení*, když dodávám: Milko hlavu si tím nelam, / já to víckrát neudělám!“^[11]

Po dobu náročné výroby filmu (a pauzy) trvajících dva roky se tedy novináři pohybovali mezi dvěma naprosto extrémními názory. Od zcela glorifikujících až po nelítostně dehonestujících. Dnes po sedmdesáti letech musíme tento film brát již jen jako historický doklad tehdejší složité doby plné dramatických celoevropských zvrátů a jako odvážný pokus významného českého herce na poli filmové režie.

Pancho se žení (ČSR 1944–1946), režie: Rudolf Hrušínský, František Salzer, scénář: Rudolf Hrušínský, kamera: Ferdinand Pečenka, hudba: Jiří Srnka, střih: Jiří Sobotka, hrají: Rudolf Hrušínský, Vlasta Matulová, Jindřich Plachta, Saša Rašilov, Jarmila Svobodová-Májová, Josef Kemr, Eva Klenová, Anna Steimarová, František Kreuzmann, Robert Vrchota, Ela Šárková, Vítězslav Boček ad. 84 min.

Poznámky:

^[1] Podrobně o odporu k sešitové brakové a periferní rodokapsové literatuře během protektorátu viz Doležal, Jiří, *Česká literatura za protektorátu. Školství, písemnictví, kinematografie*. Národní filmový archiv, Praha 1996, s. 140–141.

^[2] Národní filmový archiv, fond Prag – Film / A–B, karton 32, signatura VI/a, inventární číslo 431, Posudky filmových námětů a scénářů, folio 35–40. Národní filmový archiv, Sběrka reklamních materiálů k českým filmům, *Pancho se žení* (signatura 426).

^[3] Národní filmový archiv, fond Prag – Film / A–B, karton 39, signatura VI/d, inventární číslo 550, *Pedro se žení*, folio 1.

[4] Národní filmový archiv, fond Československá filmová společnost, karton R14/BII/1P/1K, Rozhodnutí, usnesení a příkazy ze schůze sboru zplnomocněnců, 10. 12. 1945 (nezpracováno).

[5] Národní archiv, fond Ministerstvo informací, karton 92, inventární číslo 137, Cenzurované filmy, Pancho se žení (evidenční číslo 1200).

[6] Všechny zdroje viz Lopour, Jaroslav, *Filmy soukromých výroben v zestátněné kinematografii. Roztočené a nedokončené protektorátní projekty a jejich osudy po roce 1945*, Masarykova univerzita, Brno 2015, s. 85–89, 116–117, 148–149, 158.

[7] Podzimní produkce Lucernafilmu. *Kinorevue* 10, 1944, č. 51 (25. 10.), obálka. Srov. Jak se Pancho ženil. *Kinorevue* 11, 1945, č. 25 (25. 4.), s. 197.

[8] Nový český film do ateliéru: Pedro se žení. *Kinorevue* 10, 1944, č. 50 (18. 10.), s. 398–399. Srov. Obsazení nového českého filmu „Pancho se žení“. *Kinorevue* 10, 1944, č. 52 (1. 11.), obálka. Nad scénáři českých filmů. *Kinorevue* 11, 1944, č. 8 (27. 12.), s. 60–61, obálka.

[9] Wenig, Jan, Ohlížíme se po roce 1945. *Kino* 1, 1946, č. 4 (25. 1.), s. 52–53.

[10] [Popisek u fotografie]. *Kino* 1, 1946, č. 7 (8. 3.), s. 111.

[11] –pí–, Pancho se žení. *Kino* 1, 1946, č. 23 (25. 10.), s. 377.